

— Ս Ի Ո Ն —

ԻԷ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1953

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԹԻԻ 10

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԵԾ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ

Որք զարդարեցին սնորհմաբար զիմաստ Անեկին
Հաստատելով յերկրի զդիր կենդանի
Հովուել զհոս. նոր խաղալի:

Ըստած է թէ տօները մեր կեանքին մէջ հանգրուաններ են որոնց խոր-
հուրդին առջի, երբեմն երկիւղած, երբեմն հմայուած և երբեմն ալ ներշնչուած
կը մտածենք ու անոնց խորհուրդով կը լեցուինք: Ըստած է հաս թէ տօները
անցնելէ ետք յաճախ կը մոռնանք սուրբերը: Մեր ազգային և եկեղեցական տօ-
ներու շարքին մէջ ամենէն քիչ մոռցուողն ու բնականաբար ամենէն շատ յիշուողը
Ս. Թարգմանչաց Վարդապետներու տօնն է որ միշտ իբրև նոր, թաքմ և խորհուր-
դով լեցուն կը ներկայանայ մեզի ոչ միայն տարւոյն որոշ մէկ օրը, մէկ պահուն,
այլ ամէն օր գրեթէ, ամէն ժամ, վասնզի մեր կեանքին մէջ օր չկայ, պահ մը
խակ չկայ որ չզործածենք անոնց իրազօրծած մեծութեան արդասիրը:

Որքան կրօնական՝ նոյնքան ալ ազգային նկարագիր մը ունի Սրբոց Թարգմանչաց Վարդապետներով զխաւորուած շարժումը որ սկիզբ առաւ Ե. դարուն ու ստեղծեց ոտքի կուռն մը ազգին համար որուն վրայ յենած, ցեղը զօտանդուեցաւ հոգեկան և բարոյական այն պիտի ուժով մը որ կարող եղաւ արհամարհել հետագայ դարերուն այն բոլոր աղէտները որոնցմէ մէկ քանին միայն բաւ պիտի ըլլային վիստեցնելու պատմականօրէն, աշխարհազրականօրէն, պետականօրէն դժբախտ և քանիցս կազմալուծուած Հայը :

Գաղաքականօրէն տրոտսմ շրջան մըն է Ե. դարը մեզի համար: Արեւ մուտքի կողմէն Հռովմէական պետութիւնը արդէն իսկ իր անկման գաւթափին վրայ, կ'ուզէր Հայաստան իր հետ ունենալ ընդդէմ Ասիոյ մէջ մեծագոյն ուժը ներկայացնող Սասանեան պետութեան, և փոխադարձաբար: Երկու մեծ, մրցակից ուժերու միջև տարուբեր, երկարատե պայքարներէ այլևս սպառած, ազգին ճակատագրովը շահագրգռուող մարդիկ անհրաժեշտաբար նոր ուժի մը կարիքը կը զգային որուն կ'առնէրով կարելիութիւնը պիտի ընծայէին ազգային գոյութեան տեսականացման :

Քրիստոնէութիւնն էր այդ ուժը որ իբրև անսպառ աղբիւր պիտի յաղեցնէր ծարաւի հոգիները, և որպէս նոր աւիւն ու աւիշ պիտի հոսէր ցեղին երակներուն մէջէն զայն կենդանացնելու համար: Քրիստոնէութիւնը, Քրիստոսի անմիջական յաջորդներու կողմէ քարոզուած էր Հայաստան աշխարհին մէջ մինչև Ե. դար, բայց վերծանողներ ու մեկնիչներ մեծ գծաւարութիւններու առջև կը գտնէին ինքզինքնին, մեկնութիւնները օտար լեզուներու վրայէն ընկնուն համար :

Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, բացարձակ անհրաժեշտութեան մը առջև նամեցաւ այս իմաստութիւնը եւ ըրաւ համեմատել իր գիւտը յորմհետէ Թարգմանեց «Ճանաչել զիմաստութիւն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»: Անիկա բազում տքնութիւններէ, ճամբորդութիւններէ ետք, իր առաջադրութեան մէջ վերացած, երազայնացած, տեսաւ Ձեռք մը որ կը զրէր... այնպէս ինչպէս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տեսած էր այդ Ձեռքը որ ոսկի ուռնակով Արատեան դաշտին մէջ գետինը կը թակէր :

Գրեթե զիւտին առնչուած նախախնամական միջամտութիւնը, Ս. Գրոց Թարգմանութեան համար ստեղծուած միջ մը չէ: Անեղին իմաստը դարդաբերութիւն իրենց ճիգին մէջ, Աստուածային օգնութիւնն է ան, որուն առընթեր անքակտելիօրէն ընդերուգլուած է նաև ազգային ինքնուրոյնութեան յաւիտենական և սքանչելի ձգտումը :

Ազգին գոյութիւնը սարսուղ, համայնակուլ երախի մը պէս բաց սպառնացող վտանգին առջև միակամ և միախորհուրդ միացան ամենքը Ե. դարուն սկիզբը հրաշալի միութեամբ մը ու ողջունեցին մեր պատմութեան մէջ ամենէն մեծ երևոյթներէն մին եղող գիւտն ու անոր հեղինակը, այնպէս ինչպէս միացան անոնք կրօնքին և հայրենիքին համար Վարդանանց պատերազմի նախօրէին :

Ահաւաստի թէ ինչ կ'ըսէ Կորիւն Սքանչելին նկարագրելով Գիւտին առթած ուրախութիւնը. — «Յայնմ ժամանակի երանելի ցանկալի և անպայման սքանչելի լինէր աշխարհա Հայոց, յորում յայնկարծ ուրեմն օրէնուսոյց Մովսէս՝ մարդարեական դասուն, և յառաջադէմն Պաւլոս՝ բովանդակ առա-

քելական զնդոմն, հանդերձ աշխարհակեցոյց աւետարանաւն Գրիստոսի, միանգամայն եկեալ հասեալ ի ձեռն երկուց հաւասարելոցն՝ հայաբարբառք հայրենախօսք դտան» :

Գրոց զիւտէն անմիջապէս վերջ, տիտանեան աշխատանք մը կը սպասէր երկու անգուգական սուրբերուն . — Թարգմանել Սուրբ Գիրքը : Ի՞նչ համբարութեամբ, ի՞նչ քաջութեամբ, և անձնագոհութեամբ նուիրուած պէտք է ըլլան անոնք այս անգնահատելի գործին՝ երբ տակաւին չունէին կազմակերպուած լեզու և քերականական կանոններ : Սակայն մարգարէատիպ տեսանողներն էին անոնք որոնք կը զգային իրենց գործին մեծութիւնն ու նշանակութիւնը : Անոնք այս ձեռով պիտի ի նորոյ ձուլէին Հայ հոգին որ զայլք բոլոր մութ դարերուն պիտի մատի տոր և կենսունակ, Թարգմանիչ Վարդապետներու գործով, շունչով «պիտի աղբերանար Շնորհներու Հոգին հոսելու համար անսպառ թխուսով մը ազգային կեանքի երակներուն մէջէն» :

Ս. Սահակ, Ս. Մեարոպ և անգուգական այս զոյգին աշակերտներու հոյլը եղիշէն, Կորիւն Սքանչելին, Մովսէս Քերթով, Դաւիթ Անյաղթ և ուրիշներ ազգային գիրերու տեսիլքէն տարուած, պայծառակերպուեցան, ոգեղինացան և անոնց կամբը զոհողութեան ոգիով շրդեղուեցաւ :

Ս. Գրքին Թարգմանութեամբ և անկէ յետոյ, օտար մշակոյթներու ստեղծագործած մեծութիւնները ներմուծուեցան և սկսաւ մե՛ր մշակոյթը, Հայ Մշակոյթը, ձև ու կերպարանք զգեցաւ Հայ հոգին, բացուեցան լեզուները մեր Սուրբերուն, շարականաղիւրներուն, Հայերէն վերընծայելու համար իրենց հոգիներէն այն կրակէ խօսքերը որոնք վսեմին թեւերուն վրայ Բարձրեալին բարձրացուեցան : Ահա այսպէս ստեղծուեցաւ Ոսկեդարը : Գրքերու բազմազանութեան և քանակի տեսակէտէն չէ որ Ոսկեդար անուանուեցաւ ե. դարը, այլ իր իմաստովը, մեծութեամբ և զայլք բոլոր դարերը պարագրկելու իր հոծութեամբ :

Ե. դարուն տրտում էր պատկերը որ կը ներկայացնէր Հայ կեանքը Հայաստանի մէջ . ստոյգ վտանգի մը, հաւանական կորուստի մը առջև կը գտնուէին անոնք. ու այդ տրտմութիւնն էր թերեւս ազգայինքէն մին որ զսպանակեց և ծնունդ տուաւ մեզ առինքնող, հիացնող գրոց զիւտին և Սուրբ Գրքի Թարգմանութեան :

Աւելի քան տրտում չէ՞ պատկերը այսօր մե՛ր կեանքին : Բազմապիսի վտանգներու, այլեւս հաւանականութիւն մը դարձած կորուստի մը առջև չե՞նք գտնուիր տակաւ հեռանալով Հայ գիրէն, Հայ մշակոյթէն կամաւորապէս հեռու պահելով ինքզինքնիս : Եթէ կը խոստովանինք մեծութիւնն ու կարեւորութիւնը Հայ գիրին, Սուրբ Գիրքին, որ ապահով պատուանդանի մը պէս իր վրայ պահեց մեր գոյութիւնը տասնհինգ դարեր շարունակ, հակառակ բազում ալեկոծութեանց, վերիվայրումներու, աղէտներու ու անկարագրելի դժբախտութեանց, հոգեւին փարինք անոր վասնզի անիկա պիտի ապրեցնէ մեզ յաւիտենապէս : Աւելի քան երբեք այս օրերուն է որ պէտք ունինք անոր :

Թերեւս նոյնքան մեծութիւն մը իրագործած պիտի ըլլանք եթէ պահենք՝ պահելու առաքինութիւնը Ոսկեդարու մեծութեան ու շարունակենք գործը «Հայ դարերու դիմաց կեցող ազամանդեայ ապառաժին» . . . :

Ձ. Ա. Ա.